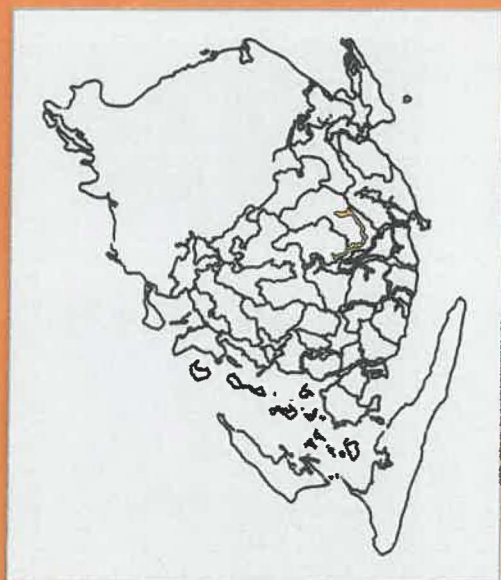
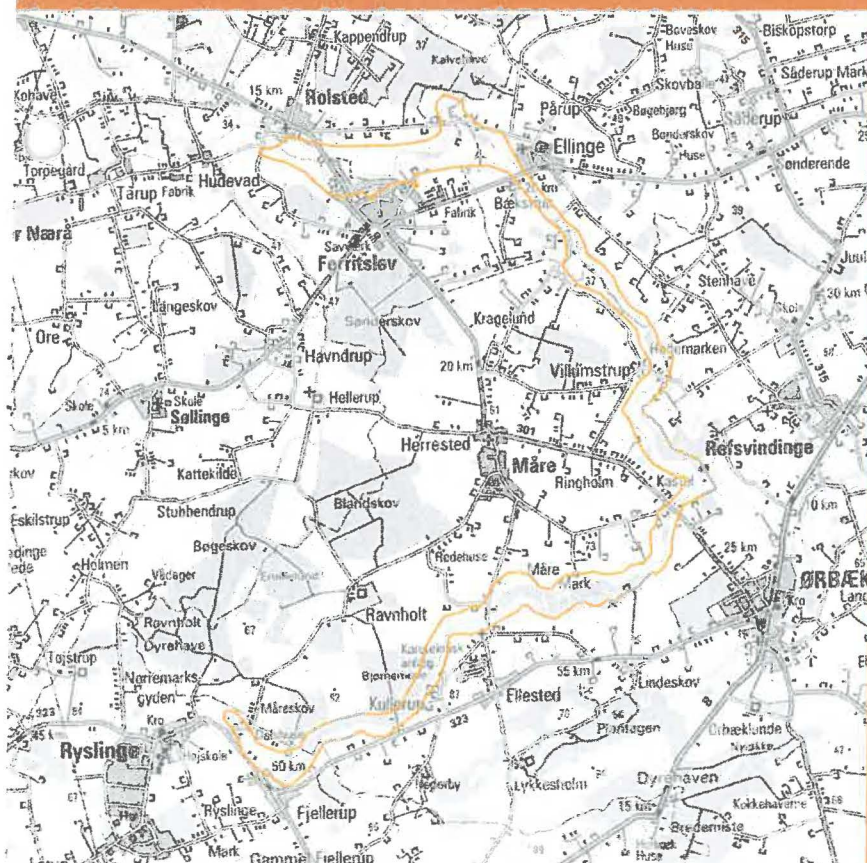




Kastel Å Tunneldal



Landskabskarakterbeskrivelse
og -vurdering
område nr. 39

Landskabsindtryk



Fra registreringspunkt set ned set ned gennem dalen med modstående dalside.



Fra registreringspunktet med kirke i baggrunden t.h.



Et typisk "lukket" landskabsrum i tunneldalen set mod vest.

Indledning

Foreliggende rapport er en del af Fyns Amts landskabskarakterbeskrivelse og –vurdering, som blev udarbejdet i 2005 / 2006 for den østlige del af Fyn, undtagen øerne. Grundlæggende forklaringer til landskabskarakterbeskrivelsen og –vurderingen samt den anvendte metode findes i *Arbejdsrapport Skov & Landskab nr. 20-2005. Landskabskaraktermetoden - et kompendium*. Flere rapporter og data samt en indledende del, hvori den Fynske fremgangsmåde konkretiseres, ligger i digital form på Ålborgs sikringsmiljø, hvor samtlige amters data bliver samlet.

Nøglekarakter

Tunneldal med landbrugsarealer og skovområder på dalsiderne, og ekstensive græsningsarealer langs åløbet.

Landskabstype

Tunneldal / dyrket landbrug med større andel af skov og natur

Beliggenhed og afgrænsning

Kastel Å Tunneldal er beliggende i Ørbæk, Ryslinge og Ringe kommuner og dækker et areal på omkring 675 ha. Smeltevandsdalen har skåret sig ned i den omkringliggende moræneflade og strækker sig med en længde på ca. 20 km fra Fjellerup i syd over Kullerup, Ellinge og Ferritslev til Rolsted i nord. Ådalens brede varierer mellem 200 og 400 m. Den gennemsnitlige afstand fra overkant til overkant af ådalssiderne er omkring 300 m.

Naturgrundlag

Bogstavkode: Jgba (Tunneldal, moræner, skrænter, komplekst mht. jord)

Geologi og terrænformer

Regionen er dannet som en tunneldal med relativt stejle dalsider, der snor sig i en stor bue i nord-sydgående retning gennem det omkringliggende morænelandskab. Jordtyperne i området er meget varierende, dog er moræner med over halvdelen af arealet dominerende. I forbindelse med dalbunden findes ferskvandsdannelser og mindre forekomster af henholdsvis smeltevandssand og morænegrus.

I den sydlige del af karakterområdet ligger dalbunden ved ca. 65 m.o.h. og falder mod nord til ca. 30 m.o.h. over en afstand på 14 km. Fra overkant til dalbund falder terræ-

Landskabskarakteren

Landskabskarakterområdet er især betinget af det svagt mæandrerende tunneldalsforløb, der varierer mellem den snævre ådal i syd med de relativt stejle dalsider og den nordlige del, hvor ådalen åbner mere op mod de omkringliggende morænelandskaber. Dalsiderne er især præget af landbrugsarealer i omdrift og skovområder, mens dalbunden domineres af moseområder, engarealer, krat og småbevoksninger. Græssende dyrehold præger de ekstensive lavbundsområder. Den stedvist halvåbne ådal snor sig i en lang bue gennem det omkringliggende morænelandskab og fra de højtliggende dalsider er der udsigter over ådalen, dog afbrudt af skovområder.

Skalaen er lille, stedvis middel og landskabsrummene afgrænses af såvel dalsiderne som af skovområderne. Ved gennemkørsel af området fornemmes det tydeligt, at der er tale om et lavtliggende tunneldalsystem og fornemmelsen af at bevæge sig fra de mere lysåbne moræneflader og ned på bunden af den mere lukkede og begroede dalbund er mærkbart.

Naturgrundlagets indflydelse på kulturmiljøet afspejles i den stedvist ekstensive landbrugsdrift, der enkelte steder har præg af egentlige ådalsbrug.

Landskabskarakteren har sin kulturhistoriske oprindelse i tiden omkring udskiftningen og overgangen mellem de intensive landbrugsarealer i de tilstødende karakterområder og ned langs dalsiderne og den mere ekstensive arealanvendelse i dalbunden er tydelig.

Området er præget af tilgroning og mange af de tidligere engarealer langs åløbet er sprunget i krat eller skov. Seks veje krydser tunneldalen, der ellers er uden tekniske anlæg.

De visuelle forhold i dalstøget skabes af de overvejende markante dalsider, den varierede bevoksning og de mindre lukkede landskabsrum.

net i gennemsnit 6-10 højdemeter. I forbindelse med Kastel Å findes enkelte små søer og moseområder.

Arealanvendelse og landskabselementer

Bevoksningsmønster

Skovområderne langs dalsiderne er overvejende løvskov med enkelte nåletræer. Størrelsen af skovområderne varierer fra få ha op til ca. 40 ha. Ydermere findes småbevoksninger og krat langs vandløbet. Trætyper inkluderer bl.a. Poppel, bøg, birk, el, tjørn og hassel. Ydermere strækker

bevoksede diger sig flere steder ned til dalbunden og opdeler især de dyrkede flader i mindre lukkede markfelter.

Dyrkningsform

De landbrugsarealer der skråner ned mod ådalen er i omdrift. Engarealerne på dalbunden er overvejende græsset af kvæg og geder. Selvom gårdene, hvis jorde skråner ned til Kastel Å, ikke er beliggende i selve tunneldalen, er deres funktion en essentiel del af ådalssystemet, og betinger den kulturhistoriske dyrkningstradition i ådalen.

Bebyggelsesstruktur

Få husmandssteder er beliggende i selve ådalen, der også omfatter dele af Ferritslev by. Langs med tunneldalen, inde i de tilstødende karakterområder, ligger husmandssteder og især mindre gårde som perler på en snor, med en afstand til ådalen på få hundrede meter. I den nordlige del af karakterområdet forgrener byerne Ferritslev, Ellinge og Rolsted sig med lange 'fingre' ned mod Villumstrup Å.

Kulturhistoriske mønstre og anlæg

I karakterområdets nordligste forgrening ligger Geelskov Voldsted.

Tekniske anlæg

Tunneldalen gennemskæres seks steder af veje. Derudover er der ingen tekniske anlæg i området.

Landskabskarakterens oprindelse

Landskabskarakteren har hovedsagligt sin kulturhistoriske oprindelse i tiden omkring udskiftningen, men enkelte landskabsstrøg, eksempelvis engarealer i dalbunden, vurderes at have en oprindelse fra før udskiftningstiden.

Rumlige og visuelle forhold

De karaktergivende elementer der betinger karakteren (i form af det langstrakte svungne tunneldalsforløb, skovområderne, tilstødende landbrugsarealer og de bevoksede diger), inddeler ådalen i mindre lukkede landskabsrum. Skalaen er lille, stedvist middel og landskabet er visuelt præget af den varierede bevoksning og dalens vanskeligt overskuelige forløb, grundet den megen bevoksning.

Det forhold, at tunneldalen skærer sig ned i den omkringliggende moræne understreges ved, at der fra toppen af dalsiderne, fra de tilstødende karakterområder, er vide udsigter over ådalen. Særligt vejen der løber langs Kastel Å tunneldals vestlige side ved Villumstrup byder på gode udsigtsmuligheder over ådalen og den tilgrænsende dyrkede moræne er derved vigtig i opretholdelsen af ådalens visuelle fremtoning.

Ved gennemkørsel af området fornemmes det tydeligt at der er tale om at lavereliggende tunneldalssystem og oplevelsen af at bevæge sig fra de mere lysåbne moræneflader og ned på bunden af den mere lukkede og begroede dalbund er tydelig. Således skabes der særlige rumlige variationer i området hvor landskabet opleves som værende opdelt i to 'etager'. Udløbet i Storebælt byder ligeledes på lokale kik ud over vandet.

Husmandsbebyggelsen og de mindre gårde er spredtliggende og langs med tunneldalen, inde i de tilstødende karakterområder, ligger ligeledes husmandssteder og især mindre gårde som perler på en snor, med en afstand til ådalen på få hundrede meter.

Sammenhængen mellem naturgrundlaget og arealanvendelsen afspejles stadig af de ekstensive arealer i dalbunden og den mere intensive dyrkning på dalsiderne. Dele af lavbundsarealerne er sprunget i krat og skov, hvilket slører de natur- og kulturhistoriske mønstre der oprindeligt betinger ådalssystemet. Områdets nordlige del er præget af diffus byudvikling der udvisker de oprindelige kulturhistoriske strukturer om end landbrug traditionelt har været mere udbredt i denne mere åbne del af karakterområdet.

Den tidligere mere åbne og afgræssede ådal er delvis under tilgroning. Særligt i den sydlige del er større arealer (op til ca. 25 ha) sprunget i skov, ligesom mindre krat og skovarealer vokser frem i den øvrige ådal. De tidligere udbredte engarealer langs åløbet er stærkt formindsket om end afgræsning stadig præger dele af karakterområdet. Det betyder, at det tidligere så klare samspil mellem naturgrundlaget og kulturmønstret langsomt udviskes i takt med tilgroning. I takt med at flere arealer springer i skov, vil området fremtræde stadig mere lukket, og fornemmelsen af den langstrakte tunneldal vil kun kunne opleves fra de omgivende dalsider og tilstødende karakterområder.

De tilbageværende engarealer i bunden af ådalen fremstår med relativ høj intakthed, enkelte steder formentlig tilbage fra før udskiftningstiden.

Landskabskarakterens nøglefunktioner og udviklingstendenser

Nøglefunktioner til opretholdelse/styrkelse/genopretning af landskabskarakteren

Nøglefunktioner og potentialer for opretholdelsen af områdets oprindelige landskabskarakter er fortsat græsning i dalbunden og eventuelt rydning af skovområder. Den fortsatte landbrugsdrift såvel i selve ådalen som på tilstødende dyrkningsarealer er essentiel for at opretholde indtrykket af tunneldalen som naturområde.

Planmæssige og retlige forhold

I henhold til Regionplan 2005 har følgende forhold indflydelse på landskabskarakteren.

Beskyttet natur

En del mindre områder i dalbunden er beskyttet natur – typisk engarealer.

Byudvikling

Et område vest for Ferritslev er udlagt til fremtidig byudvikling. Området ligger lige på grænsen til karakterområdet.

Biologisk interesseområde

Næsten hele dalforløbet er udpeget som biologisk interesseområde.

Skovrejsningsområder

Såvel områder i den sydlige og centrale del som mindre arealer mod nord er udpeget som potentielle skovrejsningsområder.

Vådområde udpegnings

Længst mod nord er et område udpeget som potentielt vådområde.

Landskabsvurdering**Vurdering af karakterstyrke****Særligt karakteristisk**

Sydlig del. Tunneldal med stejle sider, skrånende landbrugsarealer, og ekstensive arealer i dalbunden.

Tidsdybden afspejles stadig i ådalslandskabet om end tilkommende skov- og kratbevoksning stedvist slører de kulturhistoriske mønstre og visuelle fremtoning. Sammenhængen mellem de naturgivende forhold og arealanvendelsen træder stadig tydeligt frem i hele den sydlige og midterste del af tunneldalen. Dyrkningsarealerne på dalskråningerne er i omdrift og græsning præger de få ekstensive lavbundsarealer. Med afsæt i ovenstående vurderes området som karakteristisk.

Karaktersvagt

Nordlige del. Åbne dalstrøg med diffus byudvikling og markfelter

I den nordlige del af karakterområdet fremtræder landskabskarakteren svagere end i den øvrige del af området. Tidsdybden og de kulturhistoriske mønstre er her mere sløret. Området er præget af diffus byudvikling og den tidligere så tydelige ådal med tilhørende dyrkningstraditioner har ikke længere nogen entydig struktur, hvorfor delområdet vurderes som karaktersvagt.

Forekomsten og styrken af visuelle oplevelsesmuligheder**Områder med visuelle oplevelsesmuligheder**

Udsigter over ådalen med de ekstensive afgræssede arealer, småbevoksninger og aflange skovområder langs åløbet, skaber særlige skala og rumforhold. De varierende vegetationstyper skaber sammen med udsigterne over de mindre afgræssede landskabsrum med skrånende landbrugsarealer opdelt af bevoksede diger, visuelle oplevelsesmuligheder. Med afsæt i ovenstående vurderes den sydlige karakteristiske del af området som et område med visuelle oplevelsesmuligheder.

Vurdering af tilstand**Intaktheden af landskabskarakteren**

Hele karakterområdet på nær det nordligste dalstrøg

Tidsdybden går tilbage til perioden omkring udskiftningen og for enkelte engområders vedkommende tidligere. Grundlæggende afspejler karakteren i området forholdene for det udskiftende jordbrugslandskab i tilknytning til ådalen. De landskabselementer der i særlig grad betinger landskabskarakteren, genfindes på kort fra 1860'erne, bortset fra enkelte arealer, der er sprunget i skov og krat. Græssende dyrehold er stadig kendetegnende i lavbundsområderne. Således er den kulturhistoriske oprindelse og samspillet mellem naturgrundlaget og de kulturhistoriske ådalsstrukturer stadig genkendelige. De rumlige og visuelle oplevelsesmuligheder er lokalt forstyrret af tilgroning, men er ellers, ligesom det er tilfældet med jordbrugsdriften, rimelig intakt. Enkelte bevoksede diger er sløjfet. De oprindelige dyrkningsmønstre er rimelig intakte, mens enkelte engarealer er under tilgroning eller sprunget i skov. På baggrund af de hovedsagligt betingende landskabskarakterer, vurderes tilstanden som god.

Det nordlige dalstrøg

Denne del adskiller sig fra det øvrige karakterområde ved at være mere åbent bypræget og med en højere andel af omdriftsarealer. Strukturerne fra udskiftningstiden er dog stadig erkendbare i store træk. Tilstanden vurderes som middel.

Den vedligeholdsmæssige tilstand af nøglekarakteristika og oplevelsesmuligheder

Den vedligeholdsmæssige tilstand af de elementer der især betinger landskabskarakteren er generelt god i området. Landbrugsarealerne er stadig i omdrift og digestrukturen hovedsagligt bevaret. De ekstensive græsningsarealer i dalbunden er flere steder under tilgroning eller som det især er tilfældet i den sydlige del af karakterområdet, sprunget i skov. De visuelle oplevelsesmuligheder er overvejende gode, men tilgroning af både lavbundsarealer og dalsiderne i dele af området slører lokalt disse oplevelser.

Uforstyrreligheden af nøglekarakteristika og oplevelsesmuligheder

Landskabskarakterområdet er generelt upåvirket af tekniske anlæg. De tværgående landeveje forstyrrer ikke helhedsindtrykket.

Samlet vurdering af tilstanden af Kastel Å tunneldal

Men afsæt i ovenstående vurderinger af henholdsvis intakthed, vedligeholdelsesmæssig tilstand og graden af uforstyrrelighed, vurderes tilstanden af Kastel Å Tunneldal at være god. Generelt er landskabskarakteren uforstyrret, dog med undtagelse af den mindre nordlige del af området, hvor diffus byudvikling forekommer.

Sårbarhedsvurdering

Tunneldalen er særlig sårbar overfor driftsophør og tilgroning. Således er dyrehold langs åløbet vigtig for opretholdelsen af landskabskarakteren. Store dele af tunneldalen er allerede sprunget i krat og skov, der gør det vanskeligt at overskue dalens forløb gennem morænelandskabet. Særligt engarealerne i dalbunden er karaktergivende og afgrænsningen betinger artsdiversiteten og modvirker tilgroning. Ligeledes er området sårbart overfor kratbevoksning langs åløbet og dalens mindre søer og moser.

Tunneldalen er uforstyrret af tekniske anlæg og etableringen af sådanne samt byudvikling vil i høj grad påvirke karakteren.

Forhold vedrørende intakthed og udsigtsmuligheder betinger en vis sårbarhed i hele tunneldalens udstrækning. De visuelle oplevelsesmuligheder, som knytter sig til udsigten ud over ådalen er ligeledes betinget af landbrugs-mæssig drift på de dalsiderne, hvorfor området generelt er sårbart overfor driftsophør i de tilstødende karakterområder.

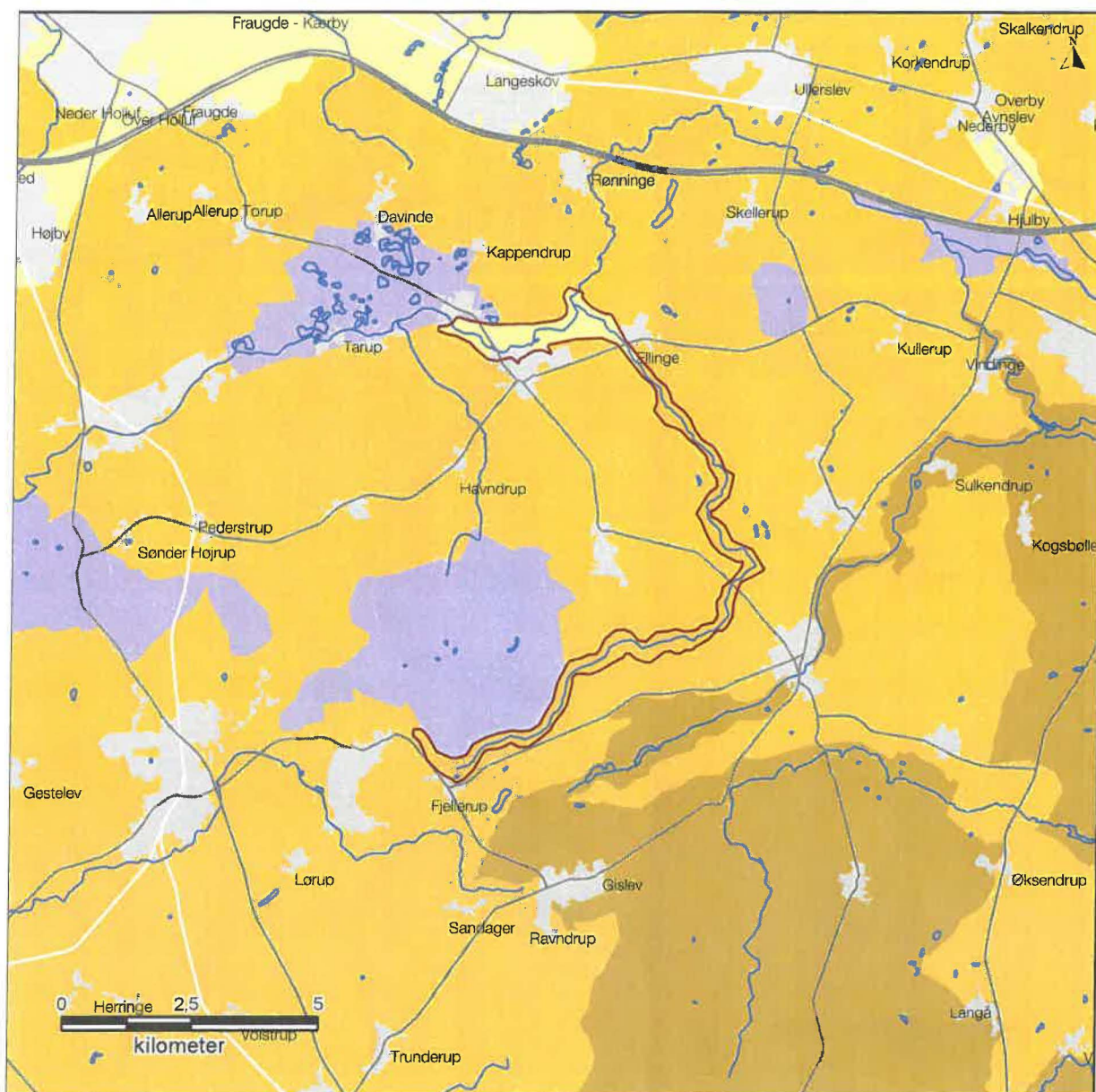
Kapacitetsvurdering

På baggrund af sårbarhedsvurderingen er områdets kapacitet i forhold til relevante planlægnings temaer i Regionplan 2005 vurderet.

De planlægningsmæssige temaer der vurderes at have indflydelse på landskabskarakteren er skovrejsning, byudvikling og vindmøller. Vindmølleområdet og byudviklingen begrænser sig til et meget beskedent areal hvorfor disse ikke vurderes som betydningsfulde for karakterområdet som helhed. Skovrejsning derimod vurderes at have betydelig indflydelse på landskabskarakteren og med afsæt i karakteren er skovrejsning uønsket i tunneldalen.

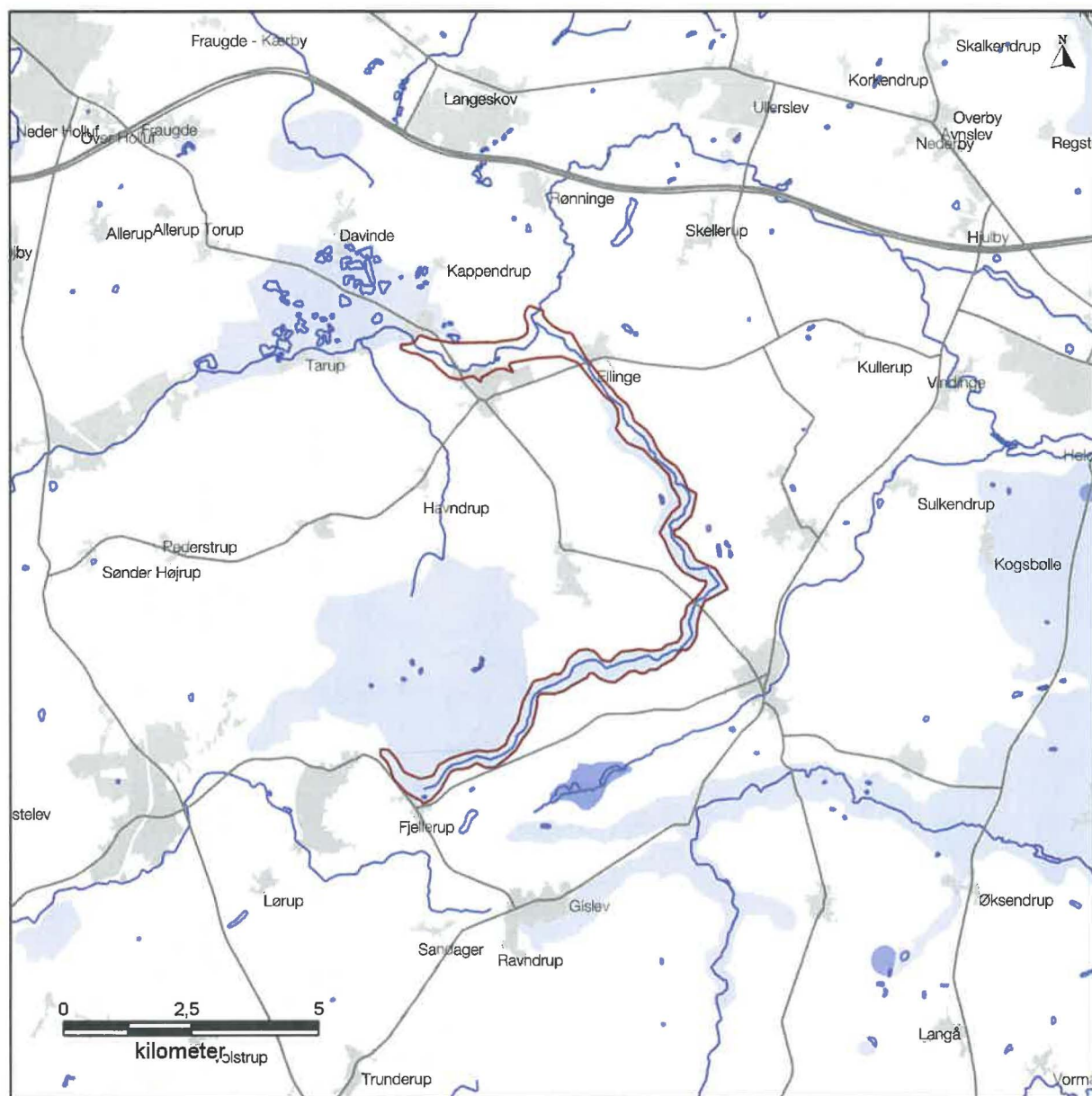
Registreringspunkt:
UTM 32U
Besigtelsesdato: 31.06.2005
Niveau: Regionalt - Fyn
Besigtelsesteam: MNS, SGJ

Vurdering af karakterstyrke



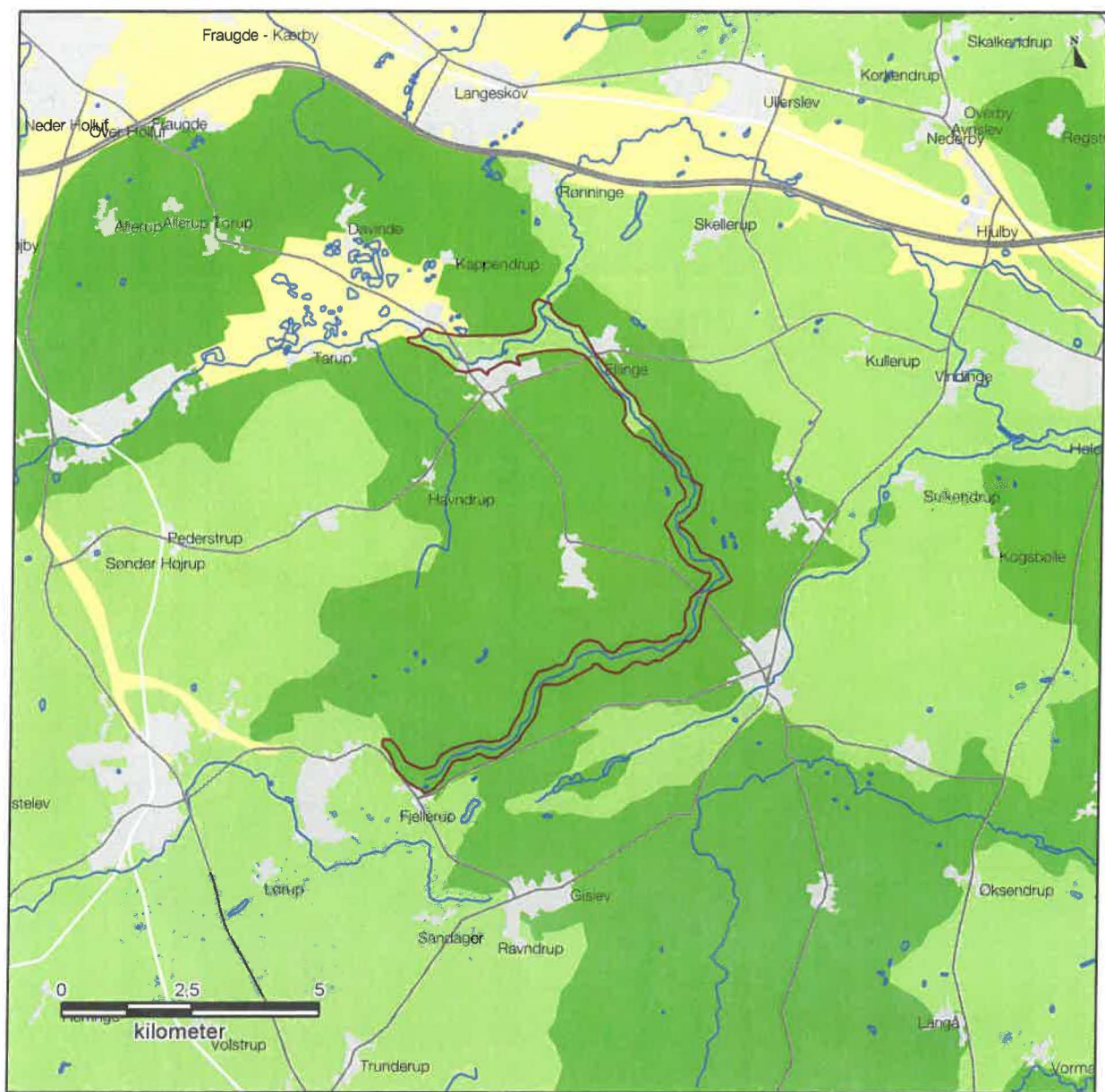
- Særligt karakteristisk
- Karakteristisk
- Karaktersvagt
- Kontrasterende
- Byflade

Forekomsten og styrken af visuelle oplevelsesmuligheder

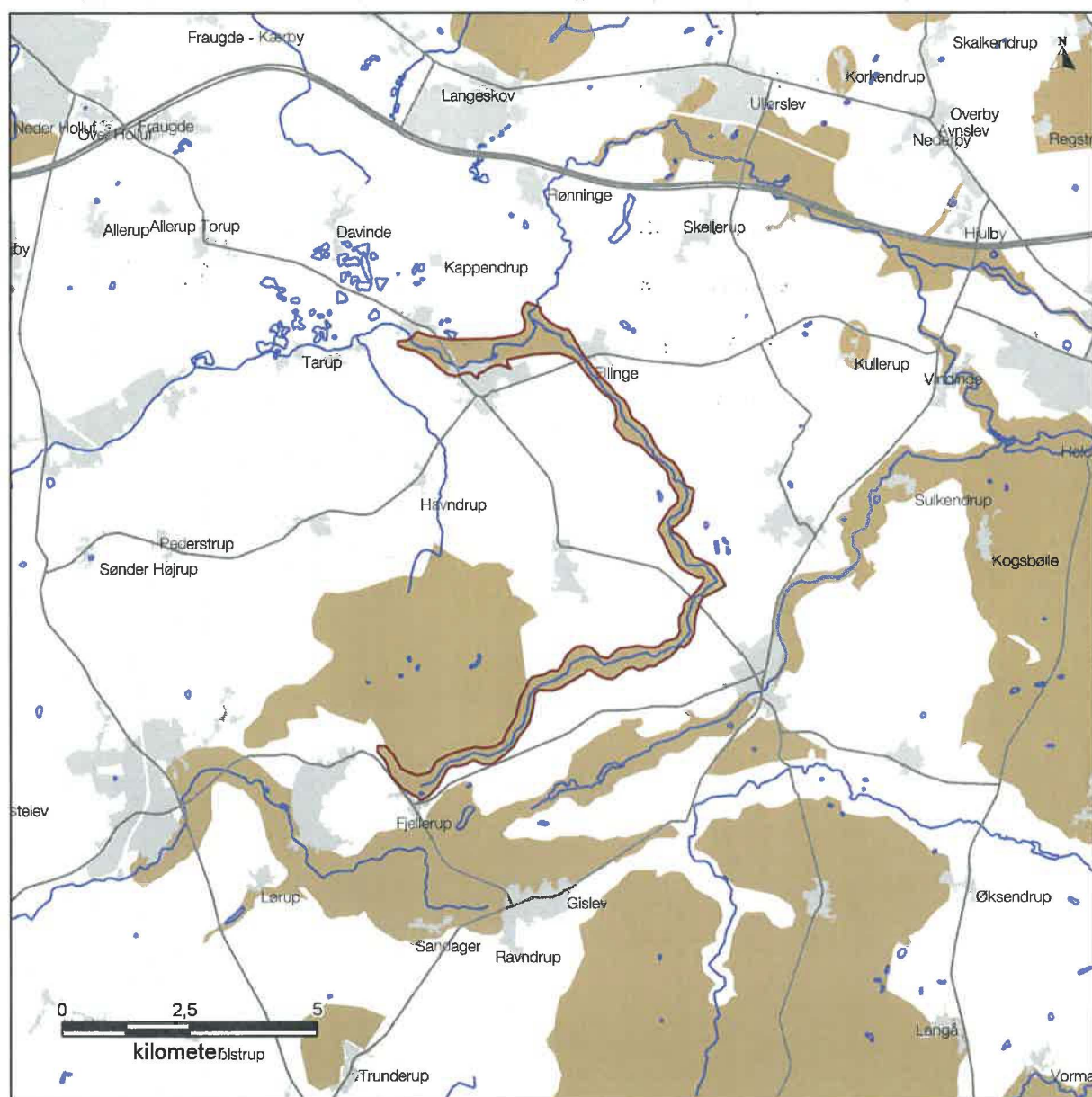


- Særlige visuelle oplevelser
- Visuelle oplevelser
- Byflade

Vurdering af tilstand



Vurdering af sårbarhed



Udgivet af Fyns Amt 2006
Grundmateriale: Kort- og Matrikelstyrelsen
© 1992 KD.86.1023